

De Armeens Apostolische Kerk

Geloven in Arnhem, deel 12

Het Raad van kerken project 'Geloven in Arnhem' is in eerste instantie bedoeld om kennis te maken met Arnhemse geloofsgemeenschappen die niet bij de Raad zijn aangesloten. Voor deze keer gaan we buiten ons boekje – de Armeens Apostolische Kerk onderhoudt warme contacten, als waarnemer en via het Migrantenplatform - maar omdat zij misschien wel juist daarom weinig bekend is, staat zij in deze aflevering centraal. De mogelijkheid van kennismaking was een initiatief van de kerk zelf, in samenwerking met het Platform Migrantenkerken en ds. Simon de Kam, die voor de landelijke Protestantse Kerk het contact met migrantenkerken onderhoudt. Zo waren wij op de eerste zaterdag van maart samen met zeven andere belangstellenden te gast bij de maandelijkse viering van de Arnhemse parochie van de Armeens Apostolische Kerk, één van de oudste kerken uit de geschiedenis van het Christendom.

In de veelkleurige samenleving die ons land sinds zijn ontstaan is geweest, spelen Armeniërs een bijzondere rol. Het duidelijkste bewijs daarvan is te vinden in hartje Amsterdam. Tussen de Keizersstraat en de Korte Keizersstraat ligt over de Krom Boomssloot de *Armeensebrug*, als herinnering aan en verwijzing naar het gebouw van de Armeens Apostolische Kerk, op nummer 22 van de overbrugde gracht. De Armeense Amsterdammers leefden sinds het begin van de 17^e eeuw in de hoofdstad, als handelaars, aanvankelijk tussen de gebieden rond hun moederland en West-Europa, weldra ook met een ruimer bereik. Het protestantse stadsbestuur stond de gasten al gauw eigen godsdienstoefeningen toe; via een woonhuis en een andere schuilkerk kwam de geloofsgemeenschap in 1702 in het eigen godshuis aan de Krom Boomssloot terecht, waar het gebouw in 1749 nog aanzienlijk verfraaid werd. Ondertussen waren er ook al eigen onderwijsinstellingen ontstaan én een drukkerij, die in 1666 de eerste Bijbel in Armeense taal produceerde. Aan het einde van de 18e eeuw kregen de Armeniërs te maken met economische crisis en handelsbarrières. Dat leidde tot hun geleidelijke vertrek: de laatste priester ging in 1806, de kerk werd in 1874 verkocht.

Een kleine eeuw later gebeurt het drama waaraan het Armeense volk voor altijd is verbonden, de *Armeense genocide*: tussen 1915 en 1917 worden naar schatting anderhalf miljoen Armeense inwoners van het Ottomaanse Turkije vermoord en verdreven. De overlevenden zoeken hun heil in buurlanden, m.n. de gelijknamige Sovjetrepubliek of emigreren naar veiliger oorden, zoals Frankrijk, Canada en de Verenigde Staten. Vandaar dat er tegenwoordig meer Armeniërs in het buitenland wonen dan in het huidige Armenië in de Kaukasus.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw komen Armeense gastarbeiders uit Anatolië naar Nederland, om vooral in de Twentse textielindustrie aan de slag te gaan. In de afgelopen jaren krijgen ze gezelschap van vluchtelingen uit landen als Irak en Iran. En zo is er in ons land, vier eeuwen na de komst van de eerste Armeniërs, opnieuw sprake van een substantiële Armeense bevolkingsgroep.

Deze korte geschiedenis vormt de toelichting bij een bijzondere ontmoeting in het kader van *Geloven in Arnhem*. Want ook de Armeense Nederlanders van nu (±25.000) hechten voor het overgrote deel aan hun eeuwenoude cultuur en godsdienst en ontmoeten elkaar in hun eigen Armeense Apostolische Kerk, met drie kerkgebouwen (Almelo, Maastricht en de weer in gebruik genomen oorspronkelijke kerk in Amsterdam) en parochies in Assen, Dordrecht, Eindhoven - én Arnhem. Gelovigen uit onze regio zijn gewend om maandelijks op zaterdag hun viering te houden in de Opstandingskerk. Nu deze verbouwd wordt, zijn ze tijdelijk te gast in de Diaconessenkerk.

We worden hartelijk ontvangen door de bestuursleden Manouk Arshakian, [Shant Simonian](#) en Manoshak Ohannesian, bij wie zich weldra ook priester Baghdasaryan voegt. We spreken o.a. over de opleiding voor priesters, die op twee plaatsen is: in Armenië en in Jerusalem.

Priesters kunnen getrouwd zijn, dat geldt echter niet voor de hoogste functionarissen, te weten de Katholykos en de Aartsbisschoppen. Hoofdkwartieren van de kerk zijn in Jerusalem en Istanbul.

De kerk kent ook diakenen en sinds kort kunnen dat ook vrouwen zijn.

In Arnhem wordt de maatschappelijke taak door het kerkbestuur uitgevoerd, zoals het opvangen van Armeense vluchtelingen.

Dan volgt de dienst, grotendeels in de traditionele Armeense kerktaal. Ongeveer tachtig mensen zijn er, de Armeense vrouwen voor deze gelegenheid met een fraaie, luchtige kanten doek over het haar. Het grootste deel van de dienst wordt gezongen, met veel wisselzang tussen het koor, de diaken en de priester, op basis van de rite uit vroegere eeuwen. Zij staan veelal met de rug naar de gemeenteleden gewend. Ondanks dat in een ons overhandigd boekje de Nederlandse tekst naast de Armeense tekst (in Latijns schrift) is afgedrukt, is het voor gasten moeilijk te volgen. Alleen de cadans van het Onze Vader is goed herkenbaar. In een gastkerk als deze is het voor de Armeniërs liturgisch improviseren, want in de eigen kerk speelt bijvoorbeeld ook een gordijn een belangrijke rol.

Deze dienst valt in de vastentijd (die in deze kerkgemeenschap tien dagen langer duurt dan wij in West Europa gewend zijn) en dat betekent dat wel het eucharistische gebed wordt uitgesproken, maar er geen communie plaats vindt. Voorganger Baghdasaryan houdt een preek van een half uur. Aan de lichaamstaal van de kerkgangers is te zien dat ze heel goed luisteren en er wordt regelmatig om zijn kwinkslagen gelachen. Voor ons als gasten is het niet te volgen – alleen het woord ‘Instagram’ geeft een moment van herkenning.. De dienst duurt twee uur. Later horen we dat jongeren dat te lang vinden en daarom vaak niet meekomen. Wel gaan ze naar de Bijbelstudie/ Catechisatie/ Jeugdclub, die maandelijks op een vrijdagavond plaats vindt.

Na de viering wordt er gegeten. We mogen volop delen in de heerlijke Armeense gerechten die het gezellig samenzijn na afloop een feestelijk karakter geven.

Gasten en kerkbestuur komen nog even in de consistorie bij elkaar. We horen dat de preek (over de gelijkenis van de verloren zoon) vooral aan een actuele invulling van het vasten was gewijd en wisselen nog wat ervaringen en vragen uit over kerk en samenleving in Armenië en Nederland, waarna we hartelijk afscheid nemen van elkaar.

Er zijn in ons land zo'n miljoen christelijke migranten. Ze zijn door hun eigen geschiedenis en spiritualiteit een prachtige verrijking voor de vaderlandse kerkelijke tradities. Dat er onder hen ook vertegenwoordigers zijn van oeroude Oosterse kerken, gestempeld door de theologie uit de eerste eeuwen van het Christendom, is ook nog eens een welkome oecumenische bonus.

Liesbeth Dessens, Johannes Kon en Kees Tinga

Algemene informatie over de Armeens Apostolische Kerk is te vinden op Wikipedia. Zie voor de geschiedenis in Amsterdam: R.A. Bekius, De Armeense kolonie te Amsterdam in de 17^e en 18^e eeuw (Amsterdam 1983). Over de Armeense genocide: Robert Fisk, De eerste Holocaust; over de massamoord op de Armeniërs (Amsterdam 2003).

*De websites van de Armeense Apostolische Kerk in Nederland is te vinden op: www.armeensekerk.nl
De Arnhemse parochie heeft een Facebook account.*